

İNGİLİS DİLİNDƏ EMOSİONAL MÜNASİBƏT BİLDİRƏN FEİLLƏRİN AZƏRBAYCAN TÜRKÇƏSİNDƏ NÜMUNƏLƏRLƏ QARŞILIĞI

Raisa Mircalalovna ƏLİZADƏ *

Xülasə: Məqalədə ən geniş leksik vahidə malik olan nitq hissəsi feilin növlərindən biri olan emosional münasibət bildirən feillərin tədqiqatına yer verilmiş və müxtəlif alimlərin feillərin semantik bölgüsünün necə aparılması məsələsinə toxunulmuşdur. İlk öncə feillərin tədqiqatında Mahmud Kaşğarlının "Divanü-lüğət it-türk" adlı əsərində feillərin önəmi qeyd olunub, daha sonra V. Əliyev, A. Q. Ələkbərov, B. Xəlilov və sair Azərbaycanlı müəlliflərin feillərin tədqiqatında gördüyü işlər bəhs olunub. Z. N. Verdiyeva nitq hissələrini 4 cildə tədqiq edərək feilləri 1-ci cildə təhlil edib semantik qruplara bölmüşdür. Kobrina, Korneeva, Ossovskaya, Quzeeva feilləri 2 leksik-semantik qrupda; L. M. Vasilyev feilləri 13 qrupda; H. K. Quliyev isə 11 növ feil qrupu təhlil ediblər. Məqalədə tədqiqatçıların araşdırmalarından qənaətə gəlinir ki, emosional münasibət bildirən feil qrupu L. M. Vasilyev və H. K. Quliyevin feillərin semantik-leksik qruplarına görə təsnifatında vurğulanır. Müxtəlif qruplara bölünməklə təhlil olunan feillərin emosional münasibət bildirən növü də 3 yarım qrupa bölünüb: 1. sevgini, əzizləməni bildirən feillər; 2. hörmət ifadə edən emosional münasibət feilləri; 3. subyektə mənfi münasibəti- pisləmə, nifrət və s. bildirən feillər. Məqalədə həmçinin adları çəkilən yarımqruplara aid nümunə feillər verilmiş, onların hər biri mənəbələrə istinad olunaraq cümlələrdə təhlil olunmuş və ana dilində qarşılığı verilməklə eyni adlı feillərin əksi forması diqqətə çəkilmişdir.

Açar sözlər: feil, semantika, feilin tərcüməsi

Translation of the Verbs of Emotional Attitudes of the English Language to the Azerbaijani Language Within the Samples

Abstract: In the article one type of the largest lexical units which is the verbs of emotional attitudes has been investigated and several different scientists' researches on the semantics of the verbs have been mentioned. First of all, the importance of the verbs have been shown in Mahmud Kashgharlı's "Divanü-lüğət it-türk (Compendium of the languages of the Turks)", then it continues with V. Aliyev's, A. G. Alakbarov's, B. Khalilov's and other Azerbaijanian authors' researches on this type of the verbs. Z. N. Verdiyeva investigated the parts of speech in 4 volumes and the verbs with their lexical meanings were replaced and distinguished into subgroups in the first volume. Kobrina, Korneeva, Ossovskaya, Guzeeva distinguished 2 lexical-semantic groups of the verbs, L. M. Vasilyev distinguished 13 groups, and H. K. Guliyev distinguished 11 groups of the verbs. It is clear from the researchers' investigations that the verbs of emotional attitudes were mentioned in L. M. Vasilyev's and H. K. Guliyev's researches on the lexical-semantic classification of the verbs. Above mentioned type of the verb consists of three subgroups: 1. the verbs of emotional attitudes which mean love, embosom; 2. the verbs of emotional attitudes which mean respect; 3. the verbs of emotional attitude which mean negative attitudes such as hatred. And also some verbs of those subgroups have been given in samples and compared with the Azerbaijani language by giving their translations.

Key Words: the verb, semantics, translation of the verb.

Giriş

İngilis və Azərbaycan dillərinin leksik-semantik sistemlərinin müqayisəli tədqiqatı hazırda böyük aktualıq kəsb edir. Bu dillərin materialları əsasında emosional münasibət bildirən feillərin leksik-semantik xüsusiyyətlərinin, onların qrammatik-kateqorial əlamətlərinin ümumiləşdirilməsi hər iki dildə ortaq və fərqli cəhətlərin müəyyənləşdirilməsinə imkan verir ki, bunun da nəzəri və praktik əhəmiyyəti böyükdür. Tədqiqat prosesində əldə olunan elmi-nəzəri nəticələr tipoloji araşdırmalar üçün baza rolunu oynamaqla hər bir qarşılaşdırılan dilin spesifik xüsusiyyətlərinə daha dərinə nüfuz etməyə, müxtəlif tipoloji quruluşa malik olan dillərdə ümumi, universal və fərqli cəhətlərin üzə çıxarılmasına yaxından kömək edir. Bu, eyni zamanda, hər hansı xarici dillə müqayisə zamanı ana dilindəki bir çox linqvistik xüsusiyyətlərin müəyyənləşdirilməsində də xüsusi rol ilə seçilir və mühüm nəzəri əhəmiyyət daşıyır. Dillərin bu şəkildə tədqiqata cəlb edilməsi həm də təcrübə əhəmiyyəti ilə səciyyələnə bilər. Bu baxımdan son dövrlərdə dilin ayrı-ayrı səviyyələri müxtəlif sistemli dillərin materialları əsasında tədqiqata cəlb olunur ki, belə sahələrdən biri də dilin leksik- semantik səviyyəsidir.

Ona görə də dilin lüğət tərkibində xüsusi, həm də əhəmiyyətli bir hissəni təşkil edən emosional münasibət bildirən feillərin müxtəlif sistemli ingilis və Azərbaycan dillərinin

* Bakı Avrasiya Universiteti, Xarici dil və ədəbiyyat kafedrasının baş müəllimi, e-mail: raisa.alizada@gmail.com

materialları əsasında semantik-qrammatik təhlilə cəlb edilməsi zərurəti meydana gəlmiş və mövzunun yazılmasına ehtiyac duyulmuşdur.

Bu və ya başqa dilin ən qədim nitq hissələrindən biri isim, digəri isə feillərdir. Feil, məlum olduğu kimi fikrin ifadə olunmasında, cümlənin tərtibində mühüm yer tutur. Feillər bu və ya digər dildə sayca daha çox olan bir nitq hissəsidir. İngilis dilinin feilləri də çox zəngin və rəngarəngdir. Bu dilin feilləri əsasən german mənşəli feillərdir. Feillərin səmərəli tədqiqi üçün bir metodik vasitə olaraq onları müəyyən prinsiplər əsasında qruplaşdıraraq tədqiq etmək lazım gəlir. Bu isimlərdə, sifətlərdə və başqa nitq hissələrində də belədir.

Feilləri tədqiq etməzdən öncə isə müxtəlif dilçi alimlərin feillərə yanaşma tərzləri, qruplaşdırma meyarları, təsnifatının əsasları araşdırılmalıdır. Bu sadalanan prinsiplər əsas tutulmadıqda haqqında danışılan feillərin necə var olması, niyə tədqiq və təhlil olunmağa ehtiyac duyulması məsələsi müəmma altında qalır. Feillərin tədqiq olunma xronologiyası araşdırıldıqca məlum olur ki, bir leksik mənaya malik olan feil müxtəlif alimlərin təsnifatında ümumi bənddə yer almışdır.

İngilis dili feillərinin əsas semantik qruplarından biri də emosional münasibət bildiren feillər qrupudur. Bu qrup feillər insanın müxtəlif emosional münasibətini bildirir. Adı qeyd olunan feil qrupu və ona daxil olan yarımqruplar özündə çoxlu sayda feil ehtiva etdiyinə görə araşdırılması diqqətəlayiq hesab edilmişdir.

1. İngilis Dilçiliyində Feillərin Semantik Təsnifatı

Bu və ya digər dillərdə çoxlu miqdarda söz vardır. Dilçilikdə sözlər semantik və qrammatik xüsusiyyətlər nəzərə alınmaqla nitq hissələrinə ayrılır. Bir nitq hissəsinin tərkibində olan leksik vahidlərin tədqiqi işini asanlaşdırmaq məqsədilə sözlər mənə qruplarına bölünür.

Hər hansı predmet və ya hadisə haqqında məlumat vermək üçün onun adı olan sözü tapmaq və həmin sözü müvafiq başqa sözlərlə birləşdirmək, əlaqələndirmək lazım gəlir.

Məlumdur ki, dildə işlənən bütün sözlər müəyyən leksik- semantik paradigmanın üzvüdür. Çünki dil vahidləri paradigmatik nizama düşmüşdür (Mirzəyev, 1986). Dildə ən böyük leksik sinif nitq hissəsi olaraq qəbul olunur. Leksik vahidlərin nitq hissələri olaraq təsnifatı metodiki səciyyə daşıyır. Dildə çoxlu miqdarda leksik vahid vardır. Məsələn, O. Musayevin redaktorluğu və iştirakı ilə tərtib olunmuş "Azərbaycan-İngiliscə lüğət"də 40 min söz, "İngiliscə-azərbaycanca lüğət"də 130 min söz, söz birləşməsi və cümlə qeydə alınmışdır (Musayev, 2008).

Feil istər ingilis, istərsə də Azərbaycan dilində sayca çox olan leksik vahidləri əhatə edən nitq hissəsidir. Feil cümlənin xəbəri rolunda işlənərək fikrin ötürülməsində mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Belə ki, feil cümlədə xəbər olduqda digər cümlə üzvlərini idarə etməklə öz ətrafına toplayır və cümlənin əmələ gəlməsinə kömək edir. Bu əhəmiyyətini nəzərə alaraq alman dilçisi V. Yunq nitq hissələrinin bölgüsündə birinci yerdə feil, ikinci yerdə isim, sonra isə başqa nitq hissələrini verir. Dildə feil zəngin qrammatik kateqoriyalar sistemində malikdir. Feilin qrammatik kateqoriyalarının tədqiqini asanlaşdırmaq üçün bu nitq hissəsinin əhatə etdiyi leksik vahidləri siniflərə bölmək vacibdir. Feilin semantikasının öyrənilməsi bir sıra dil problemlərinin həllinə yardım edə bilər. Feilin tədqiqi sahəsində istər türkologiyada, istər də germanistikada böyük nailiyyət və təcrübə əldə edilmişdir.

Türk dillərində feilin tədqiqi XI əsrdən, yəni Mahmud Kaşğarlı dövründən başlanır. Görkəmli türkoloqun tərtib etdiyi "Divanü-lüğət it-türk" adlı əsərdə türk dillərinin feillərinə geniş yer verilmişdir. Feilin Azərbaycan dilçiliyində yer tutan tədqiqatçılarından Q. K. Bağirov, R. Ə. Rüstəmov, A. A. Axundov, N. H. Ağayeva, H. Mirzəyev, V. Əliyev, A. Q. Ələkbərov, B. Xəlilov və sair müəlliflərin adını göstərmək olar. Azərbaycan dilçiləri arasında az alim tapılar ki, feilə aid tədqiqat aparmasın.

Rus dilçiliyində, həmçinin Qərbi Avropa dilçiliyində də feillərə külli miqdarda tədqiqatlar həsr olunmuşdur. Feilin uğurlu tədqiqi üçün bu nitq hissəsi tərkibində mənə qrupları müəyyənləşdirilir. Bu sahədə tədqiqat işləri vardır. Tədqiqatlara əsasən feil semantik qruplar

şəklində, semantik qruplar isə yarımqruplar və s. şəkildə təsnif edilir. German dillərinə həsr olunmuş tədqiqatlarda bu dillərin feillərinin semantik təsnifatına aid az da olsa məlumatlar rast gəlinir.

Hər hansı bir dildə, o cümlədən ingilis dilində əsas nitq hissələri iki cür qruplaşdırılır: adlar və feil. Adlar materiyyaya, feil isə hərəkətə aid olan sözləri birləşdirir. Dil vahidlərinin əksəriyyətinin müəyyən əlamətlərə və spesifik xüsusiyyətlərinə görə qruplaşdırılması, onların hər bir qrupuna aid olan səciyyəvi cəhətlərin müəyyənləşdirilib üzə çıxarılması dilin leksik sisteminin tam və əhatəli şəkildə təsvir olunmasına yaxından kömək edən amillərdəndir. Bu baxımdan ingilis dilinin lüğət tərkibində xüsusi mövqeyi və funksiyası ilə seçilən feillərin leksik-semantik baxımdan qruplaşdırılması, onların sistemləşdirilərək ümumi xüsusiyyətlərinin müəyyənləşdirilməsi həmişə mütəxəssislərin diqqət mərkəzində olmuşdur ki, bu da təsadüfi deyildir. Çünki feillərin bu xüsusiyyətlərinin araşdırılıb təhlil edilməsi bir çox dilçilik məsələlərinin izahına və feillərin bütöv şəkildə təsvir olunmasına yaxından kömək edə bilər. İngilis dilinin lüğət tərkibində feil özünün həm forma, həm də məzmun zənginliyinə, müxtəlifliyinə və leksik-semantik xüsusiyyətlərinə görə digər nitq hissələri arasında aparıcı yer tutur.

İngilis dilçiliyində feillərin semantik təsnifatına xeyli sayda tədqiqat işləri həsr edilmişdir.

B.M.Stranq feilləri aşağıdakı semantik prinsipə görə bölür:

- 1) nitq feilləri. Onlar özləri də iki yarımqrupa bölünür:
 - a) ümumi mənalı nitq feilləri;
 - b) nitqi xarakterizə və müşayiət edən feillər;
- 2) zehni fəaliyyət bildirən feillər;
- 3) qavrayış bildirən feillər. Bu qrup da iki yarım-qrupa bölünür:
 - a) fiziki (xarici) qavrayış bildirənlər;
 - b) hissi (daxili) qavrayış bildirənlər;
- 4) emosional vəziyyət bildirən feillər;
- 5) mərhələ, dövr, konkretlik ifadə edən feillər.

Müasir ingilis dilindəki feillərin leksik-semantik xüsusiyyətlərindən bəhs edən L.L.İofik onların işlədilməsində müəyyən qanunauyğunluğun olduğunu xüsusi vurğulayır. Müəllif feilləri onların işlənmə tezliyini nəzərə alaraq aşağıdakı qruplara bölür:

1. Nitq feilləri (to tell, to say, to inform) və s.
2. Hissi-qavrayış bildirən feillər (to see, to hear, to feel, to notice) və s.
3. Əqli-fəaliyyət bildirən feillər (to believe, to convince, to trust, to consider, to know)

və s.

4. Xahiş və təklif bildirən feillər (to ask, to beg) və s.
5. Konkret hərəkət bildirən feillər (to do, to take, to buy, to sell) və s.
6. Arzu, istək, güman modallıq mənalı ifadə edən feillər (to wish, to hope, to suppose)

və s.

Azərbaycanda Z. N. Verdiyevanın rəhbərliyi ilə ingilis dilini feil, sifət, zərf və isimlərinin dörd cildə ibarət sistemli lüğəti hazırlanmışdır. (The Systematic Dictionary of English Verbs. Book 1; The Systematic Dictionary of English Adjectives. Book 2; The Systematic Dictionary of English Adverbs. Book 3; The Systematic Dictionary of English Nouns. Book 4;). Bu lüğət ingilis dilində işlək olan sözləri əhatə edir. Lüğətdə sözlər leksik-semantik qruplar üzrə verilir. Lüğətin birinci cildi ingilis dilinin feillərini əhatə edir. Burada 2309 feil verilmişdir. Lüğətdə feillər aşağıdakı qruplara bölünür:

- 1) Verbs of state "hal-vəziyyət bildirən feillər": exist-mövcud olmaq, yaşamaq, dolanmaq; luxuriate-ləzzət almaq, zövq vermək, nəşələnmək, həzz almaq; fare-yaşamaq;
- 2) Verbs of process "proses bildirən feillər": happen-baş vermək; follow-izləmək; intervene-baş vermək; resume-yenidən başlamaq, təzələmək;

3) Verbs of action or activity "hərəkət, yaxud fəaliyyət bildirən feillər": act-iş görmək, hərəkət etmək, işləmək, fəaliyyət göstərmək; hurry-tələsmək; hasten- tələsmək; wait-gözləmək; bide-gözləmək; begin-başlamaq;

4) causative verbs "kauzativ feillər": affect-təsir etmək, həyəcanlandırmaq; render-vermək, əvəzini vermək, haqqını vermək; alter-dəyişdirmək; modify-yumşaltmaq və s.

İngilis dili qrammatika kitablarında feillərin semantik təsnifatı ayrıca bir məsələ kimi tədqiq olunmur. Amma bu dilə aid yazılmış qrammatikalarda (Kauşanskaya, Kovner, Kojevnikova və b) feilin bu və ya digər məsələsinin araşdırılmasında bəzi leksik-semantik qrupların adı çəkilir: verbs of sense perception-hissi qavrayış feilləri, verbs denoting mental activity-əqli fəaliyyət bildirən feillər, verbs denoting wish-arzu bildirən feillər, verbs denoting feeling-hiss bildirən feillər, verbs of declaring-məlumat bildirən feillər, verbs denoting order or permission-əmr-icazə bildirən feillər, verbs denoting abstract relations-müərrəd münasibət bildirən feillər.

İngilis dilinin qrammatikasına həsr olunmuş başqa bir kitabda (Kobrina, Korneeva, Ossovskaya, Quzeeva) isə feilin leksik-semantik quruluşunun adı çəkilmişdir: actional verbs-hərəkət feilləri, statal verbs-hal-vəziyyət bildirən feillər.

L.M.Vasilyev rus dilində psixi fəaliyyət bildirən feilləri 1. duyğu, hiss feilləri, 2. arzu bildirən feillər, 3. qavrama feilləri, 4. diqqət feilləri, 5. emosional vəziyyət feilləri, 6. emosional hiss feilləri, 7. emosional münasibət feilləri, 8. təfəkkür feilləri, 9. idrak feilləri, 10. hafizə feilləri, 11. nitq-təfəkkür fəaliyyəti feilləri, 12. səsənmə feilləri, 13. davranış feilləri; olmaqla qruplara ayırır.

H. K. Quliyev isə öz növbəsində feillərin semantik təsnifatını 11 qrupa bölməklə verir: 1. iş feilləri, 2. hərəkət feilləri, 3. vəziyyət feilləri, 4. təbiət hadisələrini bildirən feillər, 5. psixi fəaliyyət bildirən feillər (nitq, hissi-qavrayış, təfəkkür, idrak feilləri), 6. arzu bildirən feillər, 7. duyğu (hiss) feilləri, 8. emosional vəziyyət feilləri, 9. emosional təəssürat feilləri, 10. emosional münasibət bildirən feillər, 11. səsənmə bildirən feillər.

Feilin semantik qruplarından biri emosional münasibət bildirən feillər (verbs of emotional attitude) hesab olunur. Bu feil qrupu haqqında H. K. Quliyev qeyd edir: "Emosional münasibət bildirən feillər kimə və nəyəsə hər hansı bir emosional münasibəti yaşamayı və ifadə etməni bildirir. Emosional münasibəti sevmək, hörmət etmək və mənfi münasibət olmaqla üç yerə bölmək olar (Quliyev, 2001)." Buradan çıxış edərək emosional münasibət bildirən feilləri üç yarımqrupa bölürük: 1. Sevgini, əzizləməni ifadə edən emosional münasibət bildirən feillər; 2. Hörmət ifadə edən emosional münasibət bildirən feillər; 3. Subyektə mənfi münasibət - pisləmə, hörmət etməmə, nifrət və s. ifadə edən emosional münasibət bildirən feillər.

1. Sevgini, Əzizləməni Bildirən Feillər

Bu yarımqrupa daxil edilən emosional münasibət bildirən feillər konkret olaraq şəxsə, əşyaya, heyvana olan sevgini, əzizləməni, istəyi, nəvazişi, bəyənməni bildirir. Buraya aşağıdakı feilləri daxil etmək olar:

1. Jolly [ˈdʒɔli] 1. mehribanlıqla/mehribancasına/nəvazişlə rəftar etmək; 2. yaltaqlıqla/yaltaqcasına tərifləməklə nail olmaq (bir şeyə)

Ex: Try to pay for their entertainment by *jolly*ing us along. (S. E. White) - Eyni zamanda bizə *mehriban davranmaqla* onların əyləncəsinin haqqını ödəməyə çalış.

2. Love [lʌv] sevmək

Ex: People *loved* him for his brashness and talent, his crazy manglings of the English language, his brawling ... and I *loved* him, too, I *loved* him as much as anyone in the world. (Paul Auster, *Granta*, Winter 1994) - İnsanlar onu həm istedad həm də kobudluğuna görə, ingilis dilini axmaqcasına təhrifinə görə *sevirdilər*... Və mən də onu *sevirdim*, mən onu dünyada heç kəsi sevmədiyim qədər çox *sevirdim*.

3. Want [wɒnt] 1. istəmək, arzu etmək; 2. tələb etmək, lazım olmaq

Ex: College freshman Mei struggles to live up to her parents expectations and figure out what kind of future she truly *wants*. (Gloria Chao, *American Panda*) - 1-ci kurs kollec tələbəsi Mey valideynlərinin ümidlərini doğrultmaq və həqiqətən necə bir gələcək *istədiyini* anlamaq üçün mübarizə aparır.

3. Hörmət İfadə Edən Emosional Münasibət Feilləri

Bu yarımqrupa daxil edilən emosional münasibət bildirən feillər konkret olaraq hörməti, ucalmanı, cəsarətləndirməni, həvəsləndirməni bildirir. Buraya aşağıdakı feilləri daxil etmək olar:

1. Esteem [is'ti:m] 1. hörmət etmək/göstərmək, ehtiram göstərmək, hörmətlə qeyd etmək/anmaq, yüksək qiymətləndirmək; 2. güman/hesab etmək

Ex: That's part of the reason my *esteemed* colleagues — OK, *esteemed* may be a bit strong — argue that the Cowboys will either move up or down in Thursday's draft. (Calvin Watkins, *Dallas News*, "Trade up, down or stay put? Our experts break down 3 possible scenarios for the Cowboys in the NFL draft," 20 Apr. 2020) - Mənim *hörmət qazanmış* həmkarlarım - *hörmət qazanmış* bir az çox ola bilər- razılığa gələ bilmirlər ki, Kovboylar cümə axşamı eskizində yuxarı hərəkət etsinlər yoxsa aşağı.

2. Exalt [ig'zo:lt] 1. yüksəltmək, qaldırmaq, ucaltmaq, həddən artıq şişirtmək, göylərə qaldırmaq, yüksək rütbəyə qaldırmaq, taxta oturtmaq; 2. həddən artıq tərifləmək

Ex: Hey, if people really want to *exalt* Black women, here's an idea: Listen to them. (Kathleen Newman-bremang, *refinery29.com*, "Stacey Abrams Is Not A Magical Negro So Stop Asking Her To Save America," 7 Jan. 2021) - Əgər insanlar həqiqətən qaradərili qadınları *göylərə qaldırmaq* istəyirlərsə, bir yol var, onları dinləyin.

3. Hearten ['ha:tn] 1. bəyənmək, təqdir etmək; 2. arx. gübrələmək

Ex: Some questions had answers, but ones that may not *hearten* those struggling to get benefits. (Carolyn Said, *San Francisco Chronicle*, "New EDD chief speaks on California's unemployment fraud challenge," 18 Feb. 2021) - Bəzi sualların cavabı var, amma onları *bəyənməyən* kəslər mənfəət əldə etmək üçün mübarizə aparır.

4. Laud [lo:d] tərifləmək, şöhrətləndirmək, mədh etmək

Ex: Dyson vacuums have millions of fans worldwide who *laud* the brand for its unparalleled suction technology, but working out the best Dyson vacuum cleaner for you can be a tricky task. (Charlotte Marcus, *Popular Science*, "Best Dyson vacuum: Cleaners that really suck (In all the best ways!)," 12 Mar. 2021)

4. Subyektə Mənfi Münasibəti Bildirən Feillər

Bu yarımqrupa daxil olan emosional münasibət bildirən feillər konkret olaraq şəxsə, əşyaya və ya heyvana mənfi münasibəti, nifrəti, hörmətsizliyi, alçalmanı, təhqiri, lənəti, şər atmanı, ləkələməni, danlamayı, utandırmanı bildirir. Bu yarımqrupa aşağıdakı feillər daxildir:

1. Insult ['insʌlt] təhqir etmək, alçaltmaq, incitmək

Ex: Interesting psychology there, too, that people who *insult* themselves are not then worthy of the effort of hitting someone else who does so. (*Washington Post*, "Miss Manners: Parent's self-insult sticks in kid's craw," 26 Mar. 2021) - Maraqlı bir psixologiya var ki, özünü *təhqir edən* insanlar bunu edən başqa bir şəxsə zərbə vurmağa cəhd göstərməməlidir.

2. Intimidate [in'timidet] qorxutmaq, hədələmək, qara-qorxu/hədə-qorxu gəlmək

Ex: For now, China seeks to *intimidate* its neighbors without firing a shot. (The Editorial Board, *WSJ*, "Biden's Great-Power Test Begins," 6 Apr. 2021) - Son dövrlərdə Çin qonşularına atəş açmadan *hədə-qorxu gəlməyə* can atır.

3. Jeer [dʒiə] ələ salmaq, masqaraya/lağa qoymaq, istehza/rişxənd etmək, acılamaq, sancmaq, sataşmaq

Ex: One Dodgers fan group was organizing a trip to Anaheim specifically to *jeer* the Astros. (David Waldstein, *New York Times*, "Even in a Pandemic, Everyone Still Hates the

Astros," 18 Aug. 2020) - Bir Dodcerlər azərkeş qrupu Astrosları *ələ salmaq* üçün Anahemə səyahət təşkil edirdilər.

4. Loathe [louð] 1. zəhləsi getmək, ürəyi bulanmaq; 2. xoşlamamaq, xoşu gəlməmək

Ex: How I *loathed* the look of that type on my pages! Everything I wrote seemed, in that type, arrhythmic, dull, stupid. (Joseph Epstein, *The Middle of My Tether*, 1983) - Mənim səhifələrimə zillənən o baxışlara *nifrət edirəm*. O baxışlardan yazdığım hər bir şeyin ahəngsiz, cansıxıcı, axmaq olduğunu sezirəm.

5. Malign [mə'lain] ləkələmək, böhtan atmaq, iftira etmək, dalca danışmaq

Ex: And yet, strangely, most of those who *malign* tourists are often tourists themselves. (Sophie Haigney, *The New Republic*, "Are We Ready for the Return of Mass Tourism?," 9 Mar. 2021) - Və qəribəsi budur ki, turistlərə *iftira edənlərin* əksəriyyəti elə turistlərin özləridir.

Nəticə

Beləliklə, ingilis və Azərbaycan dillərində olduğu kimi eləcə də bir çox dillərdə ən çox leksik vahidə malik olan əsas nitq hissələrindən biri feildir. Feil istər ingilis, istərsə də Azərbaycan dilində sayca çox olan leksik vahidləri əhatə edən nitq hissəsidir. Feilin uğurlu tədqiqi üçün bu nitq hissəsi tərkibində mənə qrupları müəyyənləşdirilir. Kauşanskaya, Kovner, Kojevnikova və digərlərinin birgə araşdırması nəticəsində feillər 7 semantik qrupda; Kobrina, Korneeva, Ossovskaya, Quzeeva feilləri 2 leksik-semantik qrupda; L. M. Vasilyev feilləri 13 qrupda; H. K. Quliyev isə 11 növ feil qrupu təhlil ediblər. Tədqiqatçıların araşdırmalarından qənaətə gəlinir ki, emosional münasibət bildirən feil qrupu L. M. Vasilyev və H. K. Quliyevin feillərin semantik-leksik qruplarına görə təsnifatında vurğulanır. Feilin semantik qruplarından biri emosional münasibət bildirən feillər hesab olunur. Emosional münasibət bildirən feillər kimə və nəyəsə hər hansı bir emosional münasibəti yaşamanı və ifadə etməni bildirir. Emosional münasibəti sevmək, hörmət etmək və mənfi münasibət olmaqla üç yerə bölmək olar. 1-ci yarımqrupa "love, want, care" və s., 2-ci yarımqrupa "respect, praise, hearten" və s., 3-cü yarımqrupa isə "hate, loathe, dislike" və s. kimi feillər aid olunur. Emosional münasibət bildirən feillərin hər üç qrupuna çox sayda feillər aid etmək olar. Yarımqruplara daxil olan feillərdən nümunələr gətirməklə Azərbaycan dilində olan feillərlə müqayisə edilmişdir.

ƏDƏBİYYAT

Əhədova S. (2013), Müxtəlif sistemli dillərdə feil birləşmələri. Bakı, Elm.

Cəfərov Q. (1984), Azərbaycan dilinin leksik-semantik sistemi. Bakı, Elm.

Quliyev H. K. (2001), Müxtəlif sistemli dillərdə feilin semantik təsnifatı. Bakı.

Mirzəyev H. (1986), Azərbaycan dilində fel. Bakı, Maarif.

Musayev O. (2008), İngiliscə-azərbaycanca lüğət. Bakı.

Hornby A. S. (2009), Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English. Oxford University Press.

Oxford Phrasal Verbs (2002), Oxford University Press.

Rzayeva Sevda (2014), Frazoloji birləşmələr və onların tərcümə üsulları. "Müəllim" nəşriyyatı, Bakı.

Вардудль И. Ф. (1977), Основы описательной лингвистики. Москва, Наука.

Мюллер В. (2004), Новый англо-русский словарь. Москва.